

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. J. H. Metcalf meghalt. Az unitárius egyház tagjai közül bizonyára nagyon sokan emlékeznek arra az amerikai bizottságra, mely Dr. Snow, Dr. Metcalf és Witte személyében először látogatta meg 1920-ban összes egyházközségeinket. E bizottságnak Dr. Snow volt a szíve, de Dr. Metcalf volt a szeme és esze. Mig Snow áldott jó szíve minden érzésre reagált, addig Metcalf nézett, fürkészett, vizsgált és kutatott; kutatta a tényt, az igazságot s bírált és fontolt a teendőkre nézve. Alig árulta el, hogy komoly, nyugodt, bátor, tiszta, de nem közlékeny tekintete mögött mily őszintén résztvevő, emberséges szív és lélek lakott. A legnehezebb teendőket vállalta magára, csakhogy segíthesen hitfelein. Mikor egész Európában még veszedelmes volt az utazás, ő vállalta, hogy néhány millió koronát sértetlenül elvisz testvéreihez; ő vállalta, hogy visszautazik Angliába, ruhanemüket vásárol és hoz megszorult hitfeleinek. S abban az időben e nehéz vállalkozásait sikeresen megoldotta.

Fájdalommal kell feljegyeznünk, hogy ez ember, ez önzetlen jó barátunk f. évi február 21-én elhunyt. Elvesztése felett a mi könnyeink is belevegyülhetnek az ő szeretett és hálás gyülekezetének könnyei közé. Tőlünk Dr. Joel H. Metcalf megérdemli a fájó könnyeket és a szerető, hálás megemlékezést. 59. éves korában halt meg, mint Portlandi lelkész. Korábban Bostonban volt, az unitarizmus centrumában, de most azt tartotta hogy egy lelkésznek sem szabad tíz éven túl egy helyen maradnia, ha áldásos és sikeres munkát akar végezni. 1920-ban átment Josilandba. A lelkészi pálya mellett híres csillagász volt. 41 kisebb planétát, több kisebb csillagot, 6 időközönként megjelenő üstököst fedezett fel, melyeket mind az ő nevééről neveztek el. Ezenkívül feltalált több csillagvizsgáló távcsövet, melyek közül egyet, a világon ma a legnagyobbat, a Harwardi observatorium vásárolt meg tőle épen akkor, mikor erdélyi testvéreinek látogatására, közöttünk volt.

Tudományos kutatásait mind a belföld, mind a külföld számos kitüntetéssel honorálta.

Hálánk koszorúját tegyük le sírjára és szerető emlékezésével őrizzük meg az áldásthozó, áldott embernek — őszinte barátunknak — kedves emlékét.

Cs.

Mózes Mihály. Ismét kidőlt az Úr szőlőjének egy munkása. Mózes Mihály előbb abrubányai s legutóbb bordosi unitárius lelkész, életének 70-ik évében, 31 évi lelkészi szolgálat után január 23-án elhunyt. Látott szép napokat, de hordozott súlyos kereszteteket is. Az élet megpróbálta, de ő hitét megtartotta. Legyen csendes nyugodalma.

Két évforduló. Eltekintve azoktól az évfordulóktól, amelyek az 1925. évet a magyarságra nézve avatják ünnepi esztendővé, az egyetemes kereszténység szempontjából is különös jelentőséggel bíró jubiláris emlékek és érzelmek fűződnek ez évhez. Különösen két évfordulót emelünk ki. Az egyik a niceai zsinatnak 1600-ik, a másik az angol és amerikai unitárius társulatok megalakulásának 100-ik évfordulója. A 325-iki niceai zsinat az első egyetemes zsinat volt. Itt indult meg az a folyamat, amely az unitarizmust lassankint, egy időre lezoritotta a történelem mezejéről s meghozta a katolikus egyház egységét. Ezen a zsinaton az Arius és Athanasius féle küzdelemnek nem a meggyőzés, nem a józan belátás, hanem a császári parancsszó vetett véget. Nagy Konstantin, aki a kereszténységet birodalmában törvényesítette, politikai okokból aggódva nézte a mind szenvedélyesebbé váló hitvitákat a Jézus személye körül. Majd az ő befolyására összehívott zsinat többsége elfogadta az egylényegűség tanát. Ariust száműzte a zsinat abban a gondolatban, hogy vele együtt az általa képviselt irány és igazság is megsemmisül. De csalódott. Az Arius szelleme a nemsokára felújult monoficista, dioficista és monoteleta harcokban ismét megjelent s a hatalmas góth birodalom fölött sokáig uralkodott. Ha kevés időre el is tűnt a láthatárról, de a középkorban a Roscellinus és Abelard nominalizmusa ismét felszínre hozta s a reformációval megindult vallási mozgalmak igazságot szolgáltatnak az egy istenség hitének, amidőn olasz földön Svájcban, Lengyelországban, Spanyol és Franciaországban bátorlelkű szószólói akadtak. Mig végre Erdélyben Dávid Ferenc megalapította az unitárius egyházat, mely a zsinati végzések helyett a bibliát fogadta el hitvallása alapjául. A niceai zsinat emléke tehát azt igazolja előttünk, hogy az igazságot semmiféle hatalmi kényszerrel örökre megsemmisíteni nem lehet.

A másik évforduló az angol és amerikai unitárius társulatok megalakulásának 100-ik esztendeje. Éppen az ellenkező talajból, a hit és politikai szabadság áldott humuszából, sarjadt ki mind a kettő. 100 év alatt a kicsiny mustármag állandóan fejlődött úgy, hogy ma már gyümölcsöket termő fa lett belőle s javaiból részeltetni tudja a tengeren innen levő testvéreit is, jelül annak, hogy szabad földben az unitarizmus nem csak él és virágzik, hanem gyakorlatilag is életet ad és áldást áraszt. A két évforduló emléke csodálattal tölti el lelkünket az életet és világokat kormányzó örök gondviselés iránt.

V. A.

A brassói unitáris templom felépítése egész Egyházunknak egyetemes érdeke. E gondolatától vezettetve, adott főhatóságunk engedélyt és alkalmat Kovács Lajos brassói lelkesnek arra, hogy különböző egyházközösségeinkben nevezett célra prédikálása és előadásai alkalmával adományokat gyűjtjön. Ertesülésünk szerint e vállalkozása eddigelé szépen sikerült.

Dr. Boros György egyházi főjegyző márc. 30-án elindult amerikai útjára, mint az egyház képviselője, hogy május 10-től kezdve Amerikában, 31-től kezdve pedig Angliában vegyen részt az unitárius Társulatok 100 éves jubileumi ünnepélyén.

Az angol ünnepségeken — ertesülésünk szerint — Dr. Kiss Elek theol. akad. dékán is jelen lesz.

Dr. Carpenter: Buddhizmus és kereszténység c. művének dr. Kiss Elek által készített fordítása, május 1-re lesz készen. A címlapot Tóth István festő díszítette s benn Dr. Carpenternek, a szerzőnek, nagyon sikerült fényképe látható. Előfizetéseket (100 leu) minél sürgősebben, saját részére kér a fordító. Bolti ára magasabb lesz.

Konviktusi segély. A dicsőszentmártoni hívek 700 liter kukoricát adtak össze a theol. akad. ifjak konviktusi segélyezésére. Hálások vagyunk e nemes adakozásért.

Kereszturi körben több belsőember elhatározta, hogy vasárnaponként ünnepségek rendeztessenek egyes egyházközösségekben. Az első ilyen összejövetel márc. 23-án volt Kíssolyomon, hol egyházi beszédet mondott Útő Lajos, előadott Lőrinczi Domokos, szavalt Izsák Vencel, Krízát ismertette Boros Jenő, Kríza verseit szavalta Máthé Sándor; szavalt még Lukács Ilona s Krízát, mint népmese-mondót mutatta be Keresztély János.

Az ilyen vállalkozásokat jó reménységgel üdvözljük s reméljük, hogy lassanként megkapjuk mindnyájan munkakörünket a népművelés mezején.

Az európai protestáns egyházakat nyolc csapás nyomorgatja. „Európának legalább tizennégy országában a protestáns egyházak ma óriási küzdelmet folytatnak létükért.” Ezt írja Dr. Stewart György, aki Keller Adolffal az *európai protestántizmusról* kiadandó *kézi könyv*in dolgozik. Mind a nyolc csapás olyan, hogy azoknak „csak egyike is elég arra, hogy meggingasson bármely egészséges egyházat.”

1. Nincsenek intézményeik, melyekben az egyházak annak megértésére növelhetnék tagjaikat, hogy ma önként kell támogatniok az egyházat. 2. A protestáns egyházak valóságos leromlása van munkában nemcsak észak Franciaországban, hanem Litvániában, Lengyelországban, Fehéroroszországban, Galiciában, Romániában, Szerbiában és Bulgáriában. 3. A kisebbségi kérdés, az ellenséges szociális nyomás és azok a rosszakaratu

kormányintézkedések, amelyektől a vegyes lakossággal bíró részeken a protestáns egyházak felette sokat szenvednek. 4. A gazdasági helyzet. Az egyházi alapítványok sok helyen átvették, eltűntek s a lekipásztorok éheznek. 5. A római katolikus egyház támadó magatartása. Amaz országok katolikusai, melyek szilárd viszonyok közt élnek, bámulatossággal alapítványokat hoznak össze abból, a célból, hogy minden más befolyás alól felszabadítsák és megerősítsék azokat a központi helyeket, amelyekből sikeresen folytathatják hadjárataikat. 6. A missionáriusi helyzet. Csupán Németország kénytelen volt több, mint 3000 missiói munkást vonni vissza elveszett gyarmatairól. S legkevesebb tíz országban abszolút semmi alap sincs arra, hogy missionáriusokat küldhessenek ki. 7. A theologiai intézetek is nyomoruságba jutottak. Egész közép Európa a csődbe jutás állapotában van; az alapokat a bankó infláció tönkretette s az intézetek tanítóinak életsorsa alól van azon a vonalon, amit általában szegénysorsnak szoktunk nevezni. 8. Nagy hiány van a papokban is. A papoknak és papnövényeknek egy jó része elesett a fronton, a háboruban; ezeket nem lehet pótolni, mert nagyon sok tanuló nem tudja tanulását folytatni — szegénysége miatt.

Csak 1923-ban és csupán Németországban 88 protestáns intézetet szüntettek meg támogatás hiánya miatt. Szemben ezzel az 1923. évvel végződő öt év alatt a katolikus egyház 700 új intézetet, tehát évenként 140. létesített.

Dr. Stewart cikkét így végezi: „előrelátásunk, szabad szívünk elhatározása azt követeli mindnyájunktól, hogy a nyomoruság és megpróbáltatás napjaiban szent kötelességünk segíteni azokon, akik a mieink.“

Cs.

Unitárius könyvtár.

Sz: 539—1925. Az Unitárius Egyház Képviselő Tanácsától.

Határozat:

E. K. Tanács az Unitárius Irodalmi Társaság f. évi március 11. keletű jelentéséből örömmel veszi tudomásul, hogy nevezett Társaság *Unitárius Könyvtár* címen egy füzetes kiadvány sorozatot indított meg az unitárius egyház szervezetének, történetének, nevezetesebb tagjainak, valamint az unitárius eszméknek, életfelfogásnak és irodalomnak rövid, népszerű ismertetése végett.

E. K. Tanács megbizta az elnökséget azzal, hogy az *Unitárius Könyvtárt* felekezeti iskolák, lelkészi hivatalok s általuk a hívek és tanuló ifjuság figyelmébe ajánlja.

Az unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt,
1925. márc. 12-én tartott üléséből.

Ferencz József
elnök, püspök.

Dr. Mikó Lőrinc
titkár.

Eddigelé 3 füzet jelent meg: 1. *Dr. Borbély István*: Jókai emlékezete. 2. *Dr. Versényi György*: Kríza János emlékezete. 3. *Parker Tivadar*: Jézus Krisztus. Angolból fordította Péterfi Dénes.

Az *Unitárius Könyvtár-t* olvasóinknak szíves figyelmébe ajánljuk.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

Előfizetőinknek. A folyton növekvő drágaság következtében a nyomdai árak oly magasra emeltettek, hogy folyóiratunkat az eddigi előfizetési áron nem tudjuk évi 4 füzetben, füzetenként 4 ív terjedelemben megjelentetni, hanem csak évi 3 füzetben s füzetenként 3 ív terjedelemben.

Sőt így is csak azon esetben, ha előfizetőink összes hátralékaikat és az Unitárius Irodalmi Társaság tagdíjait sürgősen befizetik.

Folyóiratunk sorsa e nehéz viszonyok között tehát egészen olvasóinktól függ.

Szeretnők hinni, hogy a hagyományos unitárius összetartás nem engedi meg ezuttal sem, hogy megszüntetni legyünk kénytelenek a *Keresztény Magvetőt*.

ELŐFIZETÉSI DÍJ NYUGTÁZÁSA:

Balázs Ferenc (150), Csifó Salamon (100), Ferencz József püspök (200), Homoródszentmárton (100), B. P. Horváth Kálmán (50), Dr. Kauntzné Engel Ella (155, 1923—25), Magyar-sáros (75, alap.), Nagy Kálmán (200, 1923—24—25), Nagy Gyula (100), Patakfalvi Zsigmond (100), Péter Sándor (50+75, 1924—25), Péterffy Áron (150), Székely Tihamér (150), Dr. Tóth György (150), Varga Dénes igazgató (150), Varga Andor (150), Mélt. Zsakó István (150).

Az előfizetési díj 1922-ben 40, 1923-ban 60, 1924-ben 100, 1925-ben 150 lej volt. Tisztelettel és sürgősen kérjük a *hátrálékok* beküldését, valamint az előfizetést is 1925-re, mert a nyomda nem tud várni.

Aki nem tudja, mennyi a hátráléka, szívesen állunk rendelkezésére. Az U. I. T. tagjai a díjak felét fizetik ide s (az 500 lejes alapító díjasok kivételével) a másik felét a díjnak Gálffy Zsigmond főgimn. tanár pénztárhoz (Kolozsvár, Unitárius Kollégium) fizessék. Alapítódíjak is oda küldendők.

Az Unitárius Irodalmi Társaság.

(Cluj—Kolozsvár, Unitárius Kollégium.)

Célja : az unitárius irodalomnak és történelemnek, s általában a tudománynak unitárius szellemben való művelése, az unitárius hívek közművelődésének előmozdítása.

Tagjai : tiszteleti, levelező, alapító és rendes tagok. A tiszteleti és levelező tagokat a Társaság választja.

Alapító tag lehet, ki egyszersmindenkorra 500 lej tagsági díjat befizet.

Rendes tag lehet, ki évente 50 lej tagsági díjat befizet.

A belépést legcélszerűbb postai levelezőlapon vagy az unitárius lelkészek útján jelenteni az elnökségnek.

Eszközei : A Társaság vándorgyűléseket tart; kiadja a *Keresztény Magvető* c. 4 havi folyóiratot, valamint az *Unitárius Könyvtár* című önálló füzetes kiadványsorozatot; eredeti és fordított tudományos műveket bocsát közre; segítyez az unitárius közművelődést előmozdító minden tudományos, szépirodalmi és művészi törekvést.

Címe : Unitárius Irodalmi Társaság, Cluj—Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Dr. Ferenczy Géza
egyházi főgondnok,
igazgató.

Ferencz József,
unitárius püspök,
elnök.

Dr. Boros György,
egyházi főjegyző,
alelnök.

Dr. Gál Kelemen,
kollégiumi igazgató,
alelnök.

Vári Albert,
főgimn. tanár,
alelnök.

Dr. Borbély István,
főgimn. tanár,
főtktár.

Dr. Kiss Elek
theol. akad. dékán,
ttktár-jegyző.

Gálffy Zsigmond,
főgimn. tanár,
pénztáros.

Kovács Kálmán,
püspöki ttktár,
ellenőr.